

8 Разанаў, А. С. Лясная дарога : версэты / А. С. Разанаў. – Мінск: І. П. Логвінаў, 2005. – 200 с.

9 Коней, Я. Інтэграцыйны прынцып адрозненняў Алеся Разанава / Я. Коней // Першацвет. – 1999. – №7 – 8. – С. 52.

10 Лявонава, Е. А. Беларуская літаратура XX ст. і еўрапейскі літаратурны вопыт / Е. А. Лявонава. – Мінск: БДУ, 2002. – 130 с.

УДК 82-94:004.738.5

**Г. Ю. Новік**

*Навук. кiр. – А. В. Брадзіхіна, канд. філал. навук, дацэнт*

## **ЖАНРАВАЯ СПЕЦЫФІКА ІНТЭРНЭТ-БЛОГА І КЛАСІЧНАГА ДЗЁННІКА: ПАРАЎНАЛЬНЫ АСПЕКТ**

У артыкуле абгрунтоўваецца феноменальнасць блог-літаратуры як адной з мадыфікацый існавання жанру дзённікаў, вызначаюцца яе асноўныя рысы і ўласцівасці ў параўнанні з папяровымі адпаведнікамі. Падведзеныя высновы паказваюць, што адной з асноўных прычын адметнасці Інтэрнэт-дзённікаў з'яўляецца пляцоўка іх размяшчэння, узнікненне і развіццё якой абумовіла такія новыя рысы **дзённікаў**, як зліміноўванне эскапізму, пашырэнне спектра сродкаў для прыцягнення чытацкай увагі, спецыфічная жанрава-стылявая дыферэнцыяцыя і «прымерванне масак».

Узнікненне і развіццё сеткі Інтэрнэт паспрыяла пераносу на яе абсягі і некаторай мадыфікацыі жанраў традыцыйнага мастацтва слова. Выкарыстоўваючы параўнальна-тыпалагічны і структурна-аналітычны метады, паспрабуем прасачыць адметнасці віртуальных дзённікаў у параўнанні з іх папяровымі адпаведнікамі.

Гісторыя дзённіка налічвае некалькі стагоддзяў. Гэты жанр прадугледжвае фіксацыю асабістых запісаў з захаваннем іх храналогіі і такім чынам назапашвае «жывую памяць». Атрыбутыўнымі яго рысамі выступаюць інтымнасць і давяральнасць. На мяжы тысячагоддзяў дзённік становіцца ўсё больш адкрытым, падмяняе, на думку А. Калядзінай, «інтымнае самавыражэнне маніфестацыямі і маніпуляцыямі» [1]. Найбольшая тэндэнцыя да страты шчырасці назіраецца ў блогах. Аўтары Інтэрнэт-дзённікаў усё часцей заўважаюць, што «жыццё ў блогах забівае добрыя тэксты, інтымнасць размоваў з самім сабой» [2]. Такім чынам, у параўнанні з традыцыйнай мадыфікацыяй жанру ў блогах назіраецца імкненне да

зліміноўвання эскапізму – індывідуалістычна-прымірэнчых уцёкаў ад грамадства ў свой унутраны свет.

Папяровыя дзённікі, нягледзячы на свой прыватны, інтымны характар, як і іншыя літаратурныя творы, разлічаны на пэўнага чытача – самога аўтара, падсвядома абранага ім адрасата, невялікае кола сяброў ці шырокую аўдыторыю. Працэнт адкрытасці інфармацыі вызначаецца стваральнікам дзённіка, яго самацэнзурай. Большая ступень шчырасці аўтара не толькі спрыяе ўзнікненню ў чытача суперажывання, але часам правакуе і на асуджэнне (нават калі запісы былі вынесены на суд грамадскасці выпадкова). Напрыклад, знойдзены ў 1969 годзе інтымны дзённік М. Багдановіча сваім занадта шчырым зместам выклікаў рэзананс у грамадстве і нават падштурхнуў С. Кавалёва да стварэння п’есы «Інтымны дзённік (Дзённік паэта)». Запісы ж Я. Брыля, П. Броўкі, М. Танка і іншых беларускіх класікаў ці першапачаткова былі разлічаныя на друк, ці перад выданнем трапілі пад рэдакцыю, што скасавала фрагменты «не для ўсіх». Сведчаннем гэтаму выразная публіцыстычнасць вядомых сёння варыянтаў, дзе відавочна прысутнічаюць лакуны, nelасцівыя першакрыніцы.

Прызначэнне віртуальных дзённікаў акрэсліваецца самім месцам іх існавання. Асноўная функцыя сеткі Інтэрнэт – абмен інфармацыяй – распаўсюджваецца на ўсе аб’екты, змешчаныя на абсягах сеціва. Аднак, як і ў традыцыйных дыярыўшах, аўтарам застаецца права выбару ступені прыватнасці Інтэрнэт-дзённіка ці некаторых яго частак. Так, блогер vushasti (пісьменнік У. Гапееў) пры апісанні свайго віртуальнага дзённіка адзначае, што «неяк так атрымліваецца, што дзве траціны, а то і тры чацвярціны сваіх запісаў раблю “толькі для сяброў”. То ўжо выбачай, шаноўны чытач выпадковы. З другога боку, ты застрахаваны ад выпадковасцей – буду шанаваць твае вушы» [3]. Магчымасць абмежавання кола чытачоў дазваляе аўтарам не клапаціцца пра гіпатэтычныя наступствы (рэакцыю). У той жа час рызыка трапіць пад дзеянні, скіраваныя на выдаленне абароны сістэмы, і стаць «абнародаваным» прыпадабняе электронны дзённік да папяровага.

Дзякуючы існаванню ў інтэртэкставым асяродку, віртуальныя дзённікі валодаюць больш разнастайнымі сродкамі прыцягнення чытацкай увагі. Сярод іх:

– Інтэрактыўнасць і інтэнсіўнасць.

Калі для традыцыйных дзённікаў верагоднасць рэакцыі павышаецца пасля іх публікацыі, а для таго, каб водгук дайшоў да аўтара, патрабуецца пэўны прамежак часу, то электронныя дазваляюць камунікаваць адразу ж пасля з’яўлення таго ці іншага допісу, які, па меры далейшага выспявання думкі, можа дапаўняцца ці

інтэрпрэтавацца. Ад актыўнасці стваральніка дзённіка, удзелу яго ў віртуальных дыскусіях і суполках, умення падтрымліваць увагу зместам запісаў залежыць зацікаўленасць Інтэрнэт-карыстальнікаў.

Не меншую ролю адыгрывае крэатыўнасць аўтара. Да прыкладу, vik\_shnip (паэт В. Шніп), амаль штодня размяшчаючы ў сваім блогу «лытдыбры» (запісы асабістага характару), вершы і інш., значна прайграе ў адносінах чытацкай любові anka\_urala (А. Казловай), нататкі якой хоць і не вызначаюцца рэгулярнасцю, але часамносяць незвычайны характар. Прыкладам могуць служыць коміксы пра «Балахона і паляванне на пачварную вавёрку» [4], дзе галоўным героем з'яўляецца пісьменнік С. Балахонаў, які адфатаграфаваны ў розных ракурсах.

– Правакацыя і скандал.

Мэты прымянення гэтых сродкаў могуць быць розныя – ад выкрывальніцтва да «тролінгу» (віртуальнай камунікацыі з парушэннем этыкі сеціўнага ўзаемадзеяння).

– Мультымедычнасць.

Выкарыстанне фота-, відэа- і аўдыёматэрыялаў у спалучэнні з тэкстам спрыяе больш поўнаму адлюстраванню задумы аўтара і мабілізацыі ўвагі чытача. Так, блогер uladzimer (У. Лобач) суправаджае тэксты сваіх вершаў фотаздымкамі, якія перадаюць настрой пісьменніка, падкрэсліваюць відавочна паганскую энергетыку твораў. Выданне гэтых жа вершаў у фармаце кнігі («Ulaslovy») без фотасуправаджэння, на думку чытачоў, напалову зменшыла іх каларыт.

Іншы творца, balachon (С. Балахонаў), часам далучае да выкладзеных вершаў іх аўдыёварыянты (з музычным суправаджэннем) ва ўласным выкананні, што надае творам патэнцыйную шматграннасць (яна рэалізуецца пры супастаўленні ўсіх варыянтаў прадстаўленага верша).

Яшчэ адна адметнасць віртуальных дзённікаў – магчымасць перадруку. Праўда, прататып такой з'явы існуе і ў традыцыйнай літаратуры. Своеасаблівым дзённікам культурнага жыцця XIX ст. можна лічыць славеты альбом А. Вярыгі-Дарэўскага, куды ўвайшлі некаторыя творы У. Сыракомлі, В. Каратынскага, В. Дуніна-Марцінкевіча і іншых дзеячаў мастацтва, упісаныя ўласнаручна аўтарамі. У адрозненне ад такіх, альбомных, запісаў, перадрукі вызначаюцца нязменнасцю свайго зместу і пры далейшым распаўсюджанні не маюць тэндэнцыі да інтэрпрэтацыі, скарачэння, удакладнення, што часам здараецца з традыцыйнымі жанрамі ў аналагічных сітуацыях.

Разгледжаныя віды дзённіка адрозніваюцца і паводле знешняга афармлення. Традыцыйныя дыярыўшы могуць існаваць у рукапісным ці друкаваным выглядзе (часам другі з'яўляецца вынікам запатрабаванасці

першага). Віртуальныя ж адрозніваюцца ў залежнасці ад пляцоўкі Сеціва, абранай аўтарам. Вылучым наступныя іх разнавіднасці: блог у выглядзе дзённіка, да выкарыстання якога звяртаюцца многія сучасныя літаратары (А. Хадановіч, А. Аркуш, У. Ахроменка, Л. Рублеўская і інш.); блог «stand alone» – дзённік, які сваім афармленнем і даменам падобны да сайта (напрыклад, labadzenka.by); блогі-фотаальбомы ў межах вялікіх сайтаў (да прыкладу, дзённік Н. Старавойтавай (fotki.yandex.ru/users/izhota) на сайце yandex.ru).

Калі вярнуцца да праблемы прыватнасці, то ў выпадку з віртуальнымі дзённікамі ёй абумоўлены ўмоўны стылістычны падзел блогаў. Некаторыя аўтары (як, напрыклад, В. Шніп), аддаючы перавагу «лытдыбрам» і выкарыстоўваючы мінімальную колькасць перадрукаў і спасылак, тым самым па стылі набліжаюць свае дзённікі да класічных дыярыўшаў. Узгаданы пісьменнік, нягледзячы на наяўнасць аўтаматычнага вызначэння часу допісу, кожны з іх пачынае з указання даты. Іншыя (С. Балахонаў, А. Глобус, М. Южык і інш.) за аснову дзённікаў узялі літаратурную творчасць, таму знаёмства чытачоў з іх блогамі носіць інфармацыйна-гульнёвы характар: апрача азнаямлення з дасягненнямі аўтара не выключаецца магчымасць удзелу ў сеціратурным працэсе, які разгортваецца літаральна на вачах. Напрыклад, С. Балахонаў, стварыўшы нізку лімэрыкаў, неўзабаве атрымаў рэакцыю адрасатаў у выглядзе твораў гэтага ж жанру:

Літаратар Сяргей Балахонаў,  
Каб пазбыцца амурных загонаў,  
Не заморскія сушы,  
А звычайныя грушы  
Спажываў у памеры дзвюх тонаў [5].  
(arshanski)

Балахонаў Сяржук з месца Гомелю  
Не хадзіў выкладаць непаголеным:  
Паверх ўласнага «ню»  
Апранаў шырыню  
Сваіх ведаў – чым быў задаволены [5].  
(dm-dmitriev)

Асобныя аўтары, пакідаючы «лытдыбры» для абранага кола сяброў, на ўсеагульнае абмеркаванне выносяць пытанні рознай па ступені эстэтычнасці скіраванасці, часам прыпісваючы аўтарства некаторых допісаў сваім героям. Такое «прымерванне масак» дазваляе пісьменніку выйсці за межы свайго Я, не ўтвараючы

дыстанцыі паміж вобразам-персанажам і ўласнай асобай. Да прыкладу, В. Гапееў у сваім блогу змяшчае думкі і меркаванні герояў («Адзін мой герой, кажучы пра музей валуноў ва Уруччы, называе яго могілкамі камянёў, могілкамі сакральнасці» [6]) і ў той жа час аддае лёс персанажаў яшчэ не скончаных твораў у рукі чытачам («От зараз думаю: забіць мне свайго галоўнага героя, застаючыся ў русле роднага, ці паставіць яго на царства па-амерыканску?» [7]).

Акрамя дзённікаў нон-фікшн, шырокае распаўсюджанне атрымалі мастацкія дзённікі, якія запазычлі ад папярэднікаў некаторыя адметнасці. Імкненне да прыпісвання герою ўласцінасці весці свой дзённік можна праназіраць, да прыкладу, у аповесці Ю. Станкевіча «Лавец святла поўні», якая ўяўляе сабой «дзённік невядомага вандроўніка і навукоўца, напісаны кірыліцай на славянскай мове» [8, с. 400]. С. Балахонаў, аўтар «раману ў трох мэмуарах» [9, с. 10] «Імя грушы», адну з частак твора напісаў таксама ў форме дзённіка. Калі першы з узгаданых пісьменнікаў для «сапраўднасці» падзяляе датаваныя допісы на запісныя кніжкі і насычае тэкст постскрыптумамі, то другі з гэтай жа мэтай выкарыстоўвае апісанне знешніх прыкмет уяўнага дыярыўша: «[дата адсутнічае]» [9, с. 132], «[не стае колькіх старонак]» [9, с. 133].

У адрозненне ад мемуараў жанр дзённіка вызначаецца большай ступенню гістарычнага дакументалізму. Сінхроннасць допісаў надае яму тыя якасці апэратыўнасці і дакладнасці, якія, на думку А. Ягорава, «не пакрываліся глыбінёй і філасафічнасцю пазнейшых ацэнак у мемуарыстыцы» [10]. Арыентацыя на цяперашні час і праспектыўнасць уласцівыя ў аднолькавай ступені як папярэвым, так і віртуальным дзённікам.

Паколькі характэрная рыса дзённіка – нечаканае спасціжэнне, адкрыццё аўтарам таго, што было незразумелым, незаўважаным чалавекам у самім сабе, у іншых людзях, з'явах рэчаіснасці, то абедзве мадыфікацыі жанру адметныя і фрагментарнасцю. Занатаваныя думкі часта ствараюць уражанне незавершанасці і паспешлівасці пры іх стварэнні. Такая спецыфічная кампазіцыя падкрэсліваецца датаванасцю, дзякуючы якой можна прасачыць развіццё і ўдасканаленне думкі.

Немалаважная рыса, што яднае секцыюны дзённік з папярэвым, – перыядычнасць. Інтэнсіўнасць запісаў залежыць ад прыярытэтаў чалавека, які вядзе дзённік. У выпадку з блогамі гэта з'яўляецца яшчэ і адным са сродкаў дасягнення стабільнай чытацкай увагі.

Такім чынам, шэраг адрозненняў віртуальных дзённікаў ад папярэвых абумоўлены тымі асаблівасцямі, якія прыўнесла са сваім

узнікненнем у гэты жанр Інтэрнэт-прастора. Сярод іх зліміноўванне эскапізму, пашырэнне спектру сродкаў для прыцягнення чытацкай увагі, спецыфічная жанрава-стылявая дыферэнцыяцыя, «прымерванне масак». Разам з тым абедзвюм формам існавання дзённіка ўласцівыя нерэтраспектыўнасць, фрагментарнасць, датаванасць, перыядычнасць, што цалкам адпавядае іх першапачатковаму прызначэнню – самаўдасканаленню праз аналіз занатаванага.

### **Спіс выкарыстаных крыніц**

1 Колядина, А. Дневник как литературный жанр [Электронный ресурс] / А. Колядина. – Режим доступа: <http://lit.1september.ru/article.php?ID=200601914>. – Дата доступа: 09.05.2012.

2 Бегемот, К. 30 причин, почему виртуальный дневник истощает автора [Электронный ресурс] / К. Бегемот. – Режим доступа: [http://zhurnal.lib.ru/k/kot\\_b/virtual\\_diary.shtml](http://zhurnal.lib.ru/k/kot_b/virtual_diary.shtml). – Дата доступа: 09.05.2012.

3 Гапееў, В. Нататнік on-line [Электронны рэсурс] / В. Гапееў. – Режим доступа: <http://vushasti.livejournal.com/profile>. – Дата доступа: 04.03.2012.

4 Упала, А. Балахон і паляванне на пачварную вавёрку [Электронны рэсурс] / А. Упала. – Режим доступа: <http://anka-upala.livejournal.com/43578.html>. – Дата доступа: 25.05.2012.

5 Балахонаў, С. Атракцыён «Літарацкія горкі» [Электронны рэсурс] / С. Балахонаў. – Режим доступа: <http://balachon.livejournal.com/341893.html>. – Дата доступа: 05.03.2012.

6 Гапееў, В. Думкі ў паветры? [Электронны рэсурс] / В. Гапееў. – Режим доступа: <http://vushasti.livejournal.com/199940.html>. – Дата доступа: 25.05.2012.

7 Гапееў, В. Смерць героя [Электронны рэсурс] / В. Гапееў. – Режим доступа: <http://vushasti.livejournal.com/206636.html>. – Дата доступа: 25.05.2012.

8 Станкевіч, Ю. Апладненне ёлупа / Ю. Станкевіч. – Мінск: Рэд.газ. «Настаўн. газ.», 2005. – 560 с.

9 Балахонаў, С. Імя грушы / С. Балахонаў. – Мінск: Логвінаў, 2005. – 226 с.

10 Егоров, А. Литературный дневник XIX века: история и теория жанра [Электронный ресурс] / А. Егоров. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/literaturnyi-dnevnik-xix-veka-istoriya-i-teoriya-zhanra>. – Дата доступа: 23.05.2012.